

Καλές πρακτικές συνεργασίας μεταξύ Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και Ακαδημαϊκής Κοινότητας για την υποστήριξη/προώθηση των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων

Σταματίνα Κ. Κουτσιλέου^α, Χριστίνα Αναστασοπούλου^β, Σταυρούλα Χριστάκη^α,
Νικόλαος Μήτρου^γ

^α Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο,
Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου, 15773, Ελλάδα

^β Κεντρική Βιβλιοθήκη ΕΜΠ, Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου, 15773, Ελλάδα

^γ Καθηγητής ΗΜΜΥ ΕΜΠ, Επιστημονικά Υπεύθυνος Δράσης «Κάλλιπος»,
Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου, 15773, Ελλάδα

Περίληψη

Αφορμή για την παρούσα εργασία αποτελούν τα εμπειρικά αποτελέσματα πρωτογενούς έρευνας που διεξήχθη την άνοιξη του 2017, μεταξύ μελών ΔΕΠ/συμμετεχόντων στη Δράση «Κάλλιπος» του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, για την υποστήριξη/καθοδήγηση των διδασκόντων από τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες των ιδρυμάτων τους ως προς την υιοθέτηση/χρήση, δημιουργία και τα πνευματικά δικαιώματα των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων. Στα ως άνω ευρήματα, αποτυπώνεται ότι στην πλειονότητά τους οι διδάσκοντες δεν θεωρούν τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες συνεργάτες/συνοδοιπόρους τους σε κανέναν από τους τρεις τομείς που διερευνήθηκαν -σε αντίθεση με ό, τι ισχύει στην Ευρώπη και διεθνώς για τις δράσεις των Βιβλιοθηκών εν γένει (Ακαδημαϊκών, Ερευνητικών κ.ά.) όσον αφορά τους Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους. Για τον λόγο αυτό, μετά από αποδεκτικότητα της συναφούς βιβλιογραφίας και παράθεση των σύγχρονων τάσεων που αναδείχθηκαν πρόσφατα στο Διεθνές Συνέδριο Ανοικτής Εκπαίδευσης 2018, καταγράφονται καλές πρακτικές -που μπορούν να υιοθετηθούν και από τις ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες - για την ενίσχυση δράσεων των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Οι εν λόγω πρακτικές, με αφετηρία την προώθηση της κουλτούρας για χρήση μαθησιακού και διδακτικού υλικού ανοικτής πρόσβασης και επαναχρησιμοποίησιμου, αξιοποιούν τις υφιστάμενες υποδομές των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και την τεχνογνωσία/εμπειρία των εργαζομένων σ' αυτές στα εξής (ενδεικτικά): «εντοπισμό (αναζήτηση και εύρεση), πνευματική ιδιοκτησία, μεταδεδομένα και διασφάλιση ποιότητας, ιδρυματικά αποθετήρια (αποθήκευση και διατήρηση)». Πιο συγκεκριμένα, εντός των ορίων του έργου που ήδη προσφέρουν οι Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες με την παροχή μαθημάτων Πληροφοριακής Παιδείας, δίνεται έμφαση σε πρακτικές μεθόδους υποστήριξης, διδασκόντων και φοιτητών, ώστε να καλλιεργηθούν οι ψηφιακές δεξιότητές τους στην επιλογή και αξιολόγηση των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων. Απώτερος στόχος η επίτευξη «γραμματισμού στους Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους» ("OER Literacy") για διδάσκοντες και διδασκόμενους στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, μέσα από την αξιοποίηση της πληροφοριακής επάρκειας του έμψυχου δυναμικού των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και τη διοικητική υποστήριξη της ηγεσίας τους.

Λέξεις-κλειδιά: Συνεργασία Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών με Ακαδημαϊκή Κοινότητα, διδάσκοντες, διδασκόμενοι/φοιτητές, Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι, Γραμματισμός στους Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους

Best Practices for collaboration between Academic Libraries and the Universities so as to advocate and promote Open Educational Resources (OER)

Stamatina K. Koutsileou^a, Christina Anastasopoulou^b, Stavroula Christaki^a,
Nikolaos Mitrou^c

^aHellenic Academic Libraries Link, National Technical University of Athens,
NTUA Campus, 15773, Greece

^bCentral Library of NTUA, NTUA Campus, 15773, Greece

^cProfessor, ECE NTUA, Scientific Coordinator of the Project 'Kallipos',
NTUA Campus, 15773, Greece

Abstract

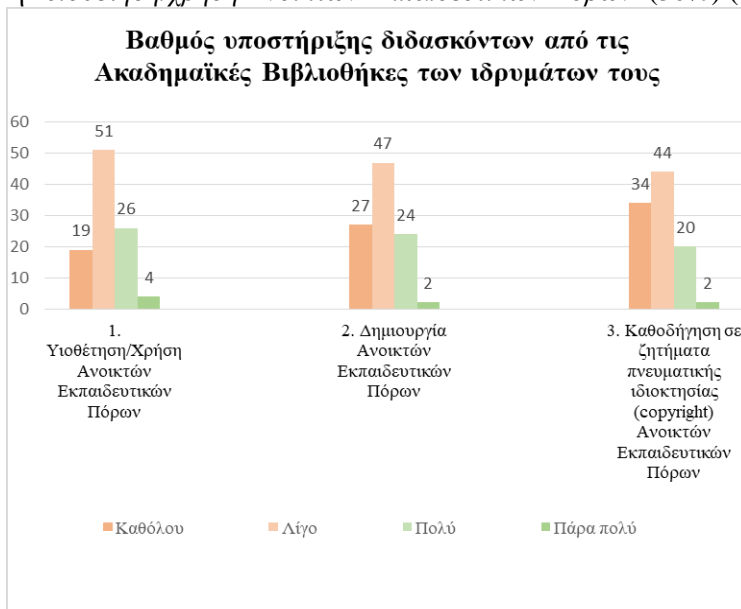
The purpose for the present study emerged from the analysis of the empirical results of a primary research carried out in the spring 2017, among faculty members that participated in the “Kallipos” project (“Hellenic Academic Open E-Textbooks”) to inquire about the support that Academic Libraries offer to their academic staff for: a. adopting/using Open Educational Resources, b. creating Open Educational Resources and c. providing information about the Intellectual Property Rights (OER licensing). The results show that most of the academic staff does not consider Academic Libraries as their associates in any of the three areas investigated - as opposed to what occurs in Europe and internationally in regards to the Libraries’ activities concerning Open Educational Resources. For this reason, while reviewing the relevant literature and the recent trends that emerged from the Open Education Global Conference 2018, best practices were documented - which could be adopted by the Greek Academic Libraries - to support the activities of Open Educational Resources in Higher Education. These practices, with the objective of comprehending the culture for using Open Educational Resources and learning materials, could capitalize on the existing library infrastructure and enhance the know-how and skills of librarians in the following areas: “locating Open Educational Resources (search and find), copyright / intellectual property, metadata and quality assurance, institutional repositories (storage and preservation)”. More specifically, within the boundaries of the services already offered by Academic Libraries -for example Information Literacy courses- emphasis could be placed on practical methods, to support academic staff and students, in order to cultivate their digital skills in the selection and evaluation of Open Educational Resources. The ultimate goal is to achieve “OER Literacy” for academic staff and students in Greek Universities through utilizing the informational competence of Academic Libraries’ human resources and the administrative support of their leadership.

Key-words: *Collaboration between Academic Libraries and Universities, Open Educational Resources/OER, faculty, students, OER Literacy*

Εισαγωγή

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι οι καλές πρακτικές συνεργασίας μεταξύ Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και Ακαδημαϊκής Κοινότητας (διδασκόντων και διδασκομένων) για την υποστήριξη/προώθηση/χρήση των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων (OER). Αφετηρία για τη συγγραφή της εργασίας συνιστούν τα αποτελέσματα μιας εμπειρικής έρευνας που διεξήχθη τον Μάρτιο του 2017, και τα οποία παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά στο 23ο ΠΣΑΒ¹ (Κουτσιλέου, Αναστασοπούλου, Χριστάκη, Κουής & Μήτρου, 2017).

Από τις απαντήσεις στο ερώτημα προς τα μέλη ΔΕΠ-συμμετέχοντες/-ουσες στη Δράση «Κάλλιπος» (www.kallipos.gr) για τον βαθμό στον οποίο οι Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες τους/τις υποστηρίζουν/καθοδηγούν ως προς *α. υιοθέτηση/χρήση, β. δημιουργία και γ. πνευματική ιδιοκτησία των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων*, προέκυψε πως οι διδάσκοντες/-ουσες στην Ανώτατη Εκπαίδευση του ερευνητικού δείγματος δεν θεωρούν τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες αρωγούς τους σε κανέναν από τους τρεις τομείς. Μάλιστα, στα θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας και στη δημιουργία Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων, μόλις 22% και 26%, αντίστοιχα, κρίνουν πως τους υποστηρίζουν Πολύ και Πάρα πολύ, ενώ διατυπώνουν την άποψη πως οι Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες τους συνδράμουν λίγο περισσότερο στην υιοθέτηση/χρήση Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων (30%) (Σχήμα 1).

Σχήμα 1. Βαθμός υποστήριξης διδασκόντων από τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες ως προς τους Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους.

Ωστόσο, τα προαναφερθέντα ερευνητικά ευρήματα, αν και προφανώς δικαιολογούνται και από το γεγονός πως οι Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι έχουν δημιουργηθεί, διατεθεί και αξιοποιηθεί από την ελληνική Ακαδημαϊκή (και Ερευνητική) Κοινότητα μόλις την τελευταία πενταετία, έρχονται σε αντιπαράθεση με τα ευρήματα από την επισκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας στο σχετικό πεδίο, τα οποία και παρουσιάζονται μετέπειτα, στο Θεωρητικό Πλαίσιο (Atkinson, 2018· Billings, Hutton, Schafer, Schweik & Sheridan, 2012· Bueno-de-la-Fuente, Robertson & Boon, 2012· Davis, Cochran, Fagerheim & Thoms, 2016· Elliott & Fabbro, 2015· Goodsett, Loomis & Miles, 2016· Hess, Nann & Riddle, 2016· Jensen & West, 2015· Kazakoff-Lane, 2014· Miller & Homol, 2016· Okamoto, 2013· Robertson, 2010· Sasso & Nolfi, 2007· Sutton & Chadwell, 2014· Walz, 2015, 2017· West, Hofer & Coleman, 2018). Από τα σχετικά βιβλιογραφικά δεδομένα προκύπτει πως οι πολιτικές Διεθνών Οργανισμών και φορέων συστήνουν τα συνεργατικά μοντέλα μεταξύ Ακαδημαϊκών (και Ερευνητικών) Βιβλιοθηκών και Ακαδημαϊκής Κοινότητας για την ευαισθητοποίηση στους Ανοικτούς

¹ Για τη σχετική έρευνα, μεταβείτε στο πλήρες κείμενο του άρθρου για το 23^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΑΠΘ, Νοέμβριος 2017), στη διεύθυνση <https://tinyurl.com/yaflsz25>

Εκπαιδευτικούς Πόρους και τη συνακόλουθη προώθησή τους. Με τις ως άνω συστάσεις για συνεργατικά εγχειρήματα ανάμεσα στις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες και τα λοιπά μέλη της Ακαδημαϊκής Κοινότητας συνάδουν και οι σύγχρονοι προσανατολισμοί των Δράσεων Ανοικτής Εκπαίδευσης² (και Ανοικτής Επιστήμης) στα Πανεπιστήμια -στις ΗΠΑ και Καναδά κατεξοχήν, αλλά με ανοδικά ποσοστά και στην Ευρώπη- όσον αφορά τη δημιουργία, υιοθέτηση/χρήση και τα πνευματικά δικαιώματα των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων. Οι εν λόγω κατευθύνσεις πρόσφατα παρουσιάστηκαν³ και στο Διεθνές Συνέδριο Ανοικτής Εκπαίδευσης 2018 (<https://conference.oecconsortium.org/2018/>), ειδικότερα στη θεματική για Βιβλιοθήκες και Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους (<https://conference.oecconsortium.org/2018/program/themes/#Lib>).

Θεωρητικό πλαίσιο

Αναφορικά με τις κύριες έννοιες του θέματος, ως συνεργασία νοείται η «ανταλλαγή βοήθειας και υποστήριξης μεταξύ ατόμων ή ομάδων που έχουν κοινούς ή συναφείς σκοπούς» (Τριανταφυλλίδη, 1998). Ειδικά στο σύγχρονο ψηφιακό περιβάλλον, συνεργασία σημαίνει «διαμοιρασμό πληροφορίας, ιδεών, στρατηγικών και πόρων μεταξύ έργων, οργανισμών, τομέων, με στόχο την αποτελεσματικότητα» (<https://digitalprinciples.org/>). Στα Πρότυπα για τις Βιβλιοθήκες στην Ανώτατη Εκπαίδευση (ACRL, 2018), αναφέρεται πως οι Βιβλιοθήκες εν γένει προωθούν τη συνεργασία ως επαγγελματική τους αξία. Σύμφωνα με τους Goodsett, Loomis & Miles (2016), οι Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες «συνεργάζονται με ανθρώπους και οργανισμούς/φορείς εντός και εκτός των ιδρυμάτων τους, επιχειρώντας να εξυπηρετήσουν καλύτερα τους φοιτητές, τα ιδρύματα και τις κοινότητές τους», υιοθετώντας καινοτόμες μεθόδους. Μια τεχνολογική καινοτομία είναι και οι Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι.

Οι Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι ορίζονται ως *διδακτικό, μαθησιακό και ερευνητικό υλικό σε οποιοδήποτε, μέσο, ψηφιακό ή άλλο, που έχει καταστεί κοινό κτήμα ή έχει εκχωρηθεί με ανοικτή άδεια⁴, που επιτρέπει τη δωρεάν πρόσβαση, χρήση, προσαρμογή και εκ νέου διανομή του σε άλλους με κανέναν ή με ελάχιστους περιορισμούς⁵, και λόγω των παραπάνω ιδιοτήτων τους «προσφέρουν πολυπληθείς ευκαιρίες για βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων και της ποιότητας διδασκαλίας» (UNESCO, 2012· 2017). Στους Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους περιλαμβάνονται ανοικτά συγγράμματα, ηλεκτρονικά βιβλία, ολόκληρα μαθήματα, ενότητες μαθημάτων, άρθρα περιοδικών Ανοικτής Πρόσβασης, βιντεοδιαλέξεις, διαφάνειες, εικόνες, γραφήματα, διαδραστικά παιχνίδια, κουίζ, διαδικτυακοί οδηγοί κ.ά. (Hoosen, et al, 2016).*

Διεθνώς, δημιουργούνται στο πλαίσιο έργων Ανοικτής Εκπαίδευσης/Επιστήμης, από ιδρύματα, Βιβλιοθήκες και διεθνείς οργανισμούς, ενώ παρέχονται μέσω ψηφιακών βιβλιοθηκών, αποθετηρίων Ανοικτής Πρόσβασης, εκπαιδευτικών ιστοσελίδων, καταλόγων κ.ά. Στην Ελλάδα, έχουν δημιουργηθεί εντός των ορίων δύο συγχρηματοδοτούμενων έργων για την Ανώτατη Εκπαίδευση, τα «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα» (<http://www.opencourses.gr/>) και τα «Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα» (Αποθετήριο «Κάλλιπος», <https://repository.kallipos.gr/>).

Αποδελτιώνοντας τη βιβλιογραφία του πεδίου που έχει παρατεθεί στην Εισαγωγή, συνοπτικά διαπιστώνονται τα εξής: στα περισσότερα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ), οι Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες υποστηρίζουν τις διδακτικές/μαθησιακές/ερευνητικές

² Για το περιεχόμενο του όρου, βλ. την ελληνική μφ. της Διακήρυξης του Cape Town για την Ανοικτή Εκπαίδευση (Declaration, C.T.O.E., 2007, <https://www.capetowndeclaration.org/translations/greek-translation>).

³ Περισσότερα για την ελληνική συμμετοχή (Koutsileou, Kouis & Mitrou, 2018) στο OE Global 2018 στη διεύθυνση <https://tinyurl.com/y7m7c2va> (βλ. παρουσίαση και το άρθρο από τα Πρακτικά του Συνεδρίου).

⁴ Μια ανοικτή άδεια παρέχει δικαίωμα πρόσβασης, επαναχρησιμοποίησης και εκ νέου διανομής ενός έργου με ελάχιστους ή/και κανέναν περιορισμό (<http://opendefinition.org/guide/>), όπως οι άδειες Creative Commons (CC).

δραστηριότητες ποικιλοτρόπως, π.χ. με τη συγκέντρωση πηγών για τα Προγράμματα Σπουδών και την έρευνα, με την παροχή πρόσβασης σε πρόσθετο/συμπληρωματικό διδακτικό υλικό για χρήση στα μαθήματα, με τη συγκέντρωση δωρεάν, ανοικτού και ιδρυματικού περιεχομένου, το οποίο καθιστούν προσβάσιμο μέσω των Ιδρυματικών Αποθετηρίων και των ιστοσελίδων τους, με την παροχή στους φοιτητές Πληροφοριακής Παιδείας (<http://www.ala.org/acrl/standards/ilframework#introduction>), με τη δημιουργία Οδηγών που διδάσκουν τη χρήση συγκεκριμένων πηγών ή συγκεκριμένες δεξιότητες Πληροφοριακού Γραμματισμού κ.ά.

Περαιτέρω, πολυάριθμες ευκαιρίες για συνεργασία με τους διδάσκοντες προσφέρει το καθεστώς της ανοικτότητας: μάλιστα, στις μέρες μας, με τη δημιουργία και χρήση των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων ανοίγεται στις Βιβλιοθήκες νέο πεδίο δράσης. Σύμφωνα με τον Okamoto (2013), σε τρεις τομείς οι Βιβλιοθήκες μπορούν να αναλάβουν πρωταγωνιστικό/ηγετικό ρόλο στους Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους: α. «υποστήριξη, προώθηση και ανακάλυψη Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων», β. «αξιολόγηση, συγκέντρωση, διατήρηση και πρόσβαση σε Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους», γ. «διευκόλυνση δημιουργίας και επιμέλειας Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων». Από τα προηγούμενα, η συγκέντρωση των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων συνιστά μια ιδιαίτερη πρόκληση για τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, λόγω της ποικιλίας των τοποθεσιών και των πηγών Ανοικτής Πρόσβασης και ανοικτού εκπαιδευτικού υλικού (ανοικτά ψηφιακά συγγράμματα κ.ά.).

Επιπλέον, η ενίσχυση των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων από τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες μπορεί να συντελεστεί με την επέκταση της δράσης τους στην παροχή μαθημάτων Πληροφοριακής Παιδείας όπου θα εντάσσεται και η υποστήριξη διδασκόντων και φοιτητών στην επιλογή και αξιολόγηση των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων. Σ' αυτήν την περίπτωση, ο «γραμματισμός στους Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους» (“OER Literacy”) επενδύει στο υφιστάμενο πλαίσιο - εφόσον οι ικανότητες που απαιτούνται για την έρεση και χρήση Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων μπορούν να αξιοποιήσουν τις δεξιότητες Πληροφοριακής Παιδείας που ήδη διαθέτουν οι βιβλιοθηκονόμοι (Κουτσιλέου κ. συν., 2017), καθώς και την πληροφοριακή τους επάρκεια.

Συμπληρωματικά, και τα Πρότυπα για τις Βιβλιοθήκες στην Ανώτατη Εκπαίδευση καθοδηγούν τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες ώστε να εκπληρώσουν τις απαιτούμενες «προσδοκίες για συνεισφορά τους στην ακαδημαϊκή αποτελεσματικότητα», μέσω της ενίσχυσης του ρόλου τους ως «εταίρων» στην εκπαίδευση των φοιτητών, ενώ ταυτόχρονα ορίζουν πως το προσωπικό των Βιβλιοθηκών συμμετέχει σε συνεργατικά ιδρυματικά έργα για την «παροχή ευκαιριών για επαγγελματική εξέλιξη των διδασκόντων» (ACRL, 2018).

Άλλωστε, οι σύγχρονοι ακαδημαϊκοί βιβλιοθηκονόμοι (Blended Librarian, 2017) οφείλουν να «συνδυάζουν άριστα επαγγελματικές δεξιότητες και υπηρεσίες», ώστε να: α. συνδράμουν τους διδάσκοντες στο να εφαρμόζουν τις τεχνολογικές καινοτομίες (όπως οι Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι) για να παρέχουν «διευρυμένες» διδακτικές και μαθησιακές εμπειρίες, β. «αναλαμβάνουν ηγετικό ρόλο ως φορείς αλλαγής και καινοτομίας στα ΑΕΙ», γ. επιφορτίζονται με την ευθύνη να «αναπτύξουν πρωτοβουλίες/δράσεις Πληροφοριακής Παιδείας στα ιδρύματα, διευκολύνοντας την εμπλοκή της Ακαδημαϊκής Κοινότητας στη διδακτική/μαθησιακή διαδικασία».

Πρακτικές

Από το σύνολο της βιβλιογραφίας του πεδίου (βλ. Εισαγωγή) προέρχονται και ορισμένες **καλές πρακτικές συνεργασίας** Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και Ακαδημαϊκής Κοινότητας στο πεδίο των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων.

Α. Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες

Ενδεικτικές μέθοδοι:

- Ορίζουν έναν βιβλιοθηκονόμο που θα ασχολείται αποκλειστικά με τους Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους.
- Υποδεικνύουν Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους συναφείς θεματικά με τα αντικείμενα διδασκαλίας των καθηγητών.

- Παρέχουν στους φοιτητές τη δυνατότητα να γράψουν σχόλια για τους Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους.
- Προτείνουν/προωθούν τα ανοικτά ηλεκτρονικά συγγράμματα.
- Δημιουργούν βίντεο με τους καθηγητές που έχουν αντικαταστήσει στα μαθήματά τους τα εμπορικά/συμβατικά συγγράμματα με ανοικτά.
- Οργανώνουν ημερίδες/εργαστήρια για διδάσκοντες, καθώς και ατομικές (“one-on-one”) συναντήσεις.
- Προτείνουν διαδικασίες ομότιμης αξιολόγησης των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων.
- Προωθούν πρωτοβουλίες Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων, όπως το Αποθετήριο «Κάλλιπος» και τα Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα, μέσα από τον Κατάλογό τους.
- Δημιουργούν ηλεκτρονικούς Οδηγούς αποκλειστικά για θέματα ανοικτότητας [γενική εισαγωγή στους Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους, τα ‘5Rs’ της ανοικτότητας, άδειες Creative Commons, ανοικτά συγγράμματα, ανοικτά δεδομένα, ανοικτά λογισμικά, ανοικτά μαθήματα/MOOCs κ.ά.].

B. Βιβλιοθηκονόμοι

Οι βιβλιοθηκονόμοι θα πρέπει να δημιουργούν ένα περιβάλλον Βιβλιοθήκης που να προωθεί την κουλτούρα χρήσης πρακτικών Ανοικτής Εκπαίδευσης και να συνηγορούν υπέρ των ωφελειών των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων. Ειδικότερα, συστήνεται να συμβάλουν στα εξής:

α. Κατανόηση και διατύπωση των χρήσεων και των ωφελειών των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων.

Μέθοδοι:

- Αποκτούν τεχνογνωσία και προτυποποιούν τη χρήση των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων σε συνεργασία με άλλους βιβλιοθηκονόμους, σε συναντήσεις προσωπικού και επιμορφώσεις.
- Συνεισφέρουν στην ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα μέσω ενημερωτικών δελτίων, μέσων κοινωνικής δικτύωσης ή άλλων διαύλων επικοινωνίας όσον αφορά τις εμπειρίες και τα οφέλη των ανοικτών εκπαιδευτικών πρακτικών και των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων για τη διδασκαλία και τη μάθηση.

β. Επιμέλεια Συλλογών Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων.

Μέθοδοι:

- Προσδιορίζουν πηγές Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων για τη στήριξη των Προγραμμάτων Σπουδών, αξιολογώντας τους με αναγνωρισμένους δείκτες ποιότητας.
- Συν-αξιολογούν Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους μαζί με διδάσκοντες και φοιτητές.

γ. Δημιουργία νέων Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων.

Μέθοδοι:

- Συν-δημιουργούν Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους μαζί με διδάσκοντες και φοιτητές.

δ. Αξιολόγηση και επιλογή ανοικτών αδειών.

Μέθοδοι:

- Καθοδηγούν διδάσκοντες και διδασκόμενους στην ορθή χρήση του ανοικτού περιεχομένου.
- Συμβουλεύουν, ως εμπειρογνώμονες, καθηγητές και φοιτητές, ώστε να επιλέγουν την κατάλληλη ανοικτή άδεια χρήσης για τα έργα που δημιουργούν.

Γενικά, προτείνεται να συστήνουν ομάδες βιβλιοθηκονόμων (**communities of practice**) για ενέργειες προωθητικές των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων⁶. Επίσης, να αναπτύσσονται

⁶ Παράδειγμα εργαλείου προώθησης αποτελεί ο κατάλογος αξιολόγησης Αποθετηρίων Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων (https://mediawiki.bccampus.ca/images/d/d1/OERR_Rubric.pdf).

επαγγελματικά διοργανώνοντας εκδηλώσεις/συνέδρια ευαισθητοποίησης, παρακολουθώντας τακτικά διαδικτυακά σεμινάρια (webinars) αναφορικά με Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους, συμμετέχοντας σε σχετικά διαδικτυακά φόρουμ κ.ά.

Συμπεράσματα

Από τα προηγούμενα, καθίσταται σαφές πως, σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, οι Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες εμπλέκονται ολοένα και περισσότερο στην υποστήριξη των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων, συνεισφέροντας κυρίως στα παρακάτω: α. εντοπισμό Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων, κατόπιν αναζήτησης και εύρεσής τους, β. μεταδεδομένα και διασφάλιση ποιότητας, μέσω της διαχείρισης και αποθήκευσης των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων με μεθόδους που τους καθιστούν εύκολα ανακτήσιμους, και της σύνταξης προδιαγραφών για ποιοτικά μεταδεδομένα, γ. διατήρηση Αποθετηρίων Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων, δ. πνευματικά δικαιώματα Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων (ενημέρωση για τις άδειες που απαιτούνται για τη διαμοίραση του περιεχομένου και υποστήριξη στη δημιουργία Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων), ε. πολιτικές (υποστήριξη ιδρυμάτων στον σχεδιασμό πολιτικών).

Με την ανάμειξή τους στην προώθηση της Ανοικτής Πρόσβασης και της Ανοικτής Επιστήμης, οι ακαδημαϊκοί βιβλιοθηκονόμοι μπορούν και πρέπει να αποτελέσουν τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα σε διαφορετικά περιβάλλοντα, πολιτικές και στρατηγικές και να κινητοποιήσουν, και στην Ελλάδα, για την ανοικτή δημοσίευση εκπαιδευτικού υλικού έτσι όπως το επιτάσσει η ευρωπαϊκή ατζέντα, και όπως ήδη συμβαίνει στις ΗΠΑ, στον Καναδά και αλλού.

Πάντως, για την ελληνική πραγματικότητα, δεδομένων των συρρικνωμένων προϋπολογισμών και του μειωμένου προσωπικού σε πολλές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, είναι καθοριστικής σημασίας, εκ μέρους της Διοίκησης, η προσεκτική θεώρηση και επιλογή των πλέον κατάλληλων στρατηγικών για τη διαχείριση των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων, ώστε να εξασφαλιστεί ότι οι συλλογές Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων είναι και χρήσιμες και με αξία για την Ακαδημαϊκή Κοινότητα. Χωρίς σχεδιασμό, οι συλλογές Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων θα μπορούσαν να μην αποδειχθούν αποτελεσματικές για τους σκοπούς για τους οποίους προορίζονται.

Βιβλιογραφία

- ACRL-Association of College and Research Libraries (2018). *Standards for libraries in higher education*. Retrieved October, 2018 from <http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/standards/slhe.pdf>
- Atkinson, J. (2018). Collaboration and Academic Libraries: An Overview and Literature Review. *Collaboration and the Academic Library*, 11-33.
- Billings, M. S., Hutton, S. C., Schafer, J., Schweik, C. M., & Sheridan, M. (2012). Open educational resources as learning materials: Prospects and strategies for university libraries. *Research Library Issues*, 280, 2-10. Retrieved October, 2018 from <https://publications.arl.org/rli280/5>
- Blended Librarian. (2017). *About BL*. Retrieved October, 2018 from <http://blendedlibrarian.learningtimes.net/about-bl/#.WbMhK9OGPFY>
- Bueno-de-la-Fuente, G., Robertson, R. J., & Boon, S. (2012). *The roles of libraries and information professionals in Open Educational Resources (OER) initiatives*. Retrieved October, 2018 from <http://e-archivo.uc3m.es/bitstream/handle/10016/15328/OER-Libraries-Survey-Report.pdf?sequence=>
- Davis, E., Cochran, D., Fagerheim, B., & Thoms, B. (2016). Enhancing teaching & learning: libraries and Open Educational Resources in the classroom. *Public Services Quarterly*, 12(1), 22-35. doi: https://digitalcommons.usu.edu/lib_pubs/266/
- Declaration, C. T. O. E. (2007). *Cape Town Open Education Declaration: Unlocking the promise of open educational resources*. Retrieved October, 2018 from <http://www.capetowndeclaration.org/read-the-declaration>
- Elliott, C., & Fabbro, E. (2015). The Open Library at AU (Athabasca University): supporting open access and open educational resources. *Open Praxis*, 7(2), 133-140. doi: <http://dx.doi.org/10.5944/openpraxis.7.2.196>
- Goodsett, M., Loomis, B., & Miles, M. (2016). Leading campus OER initiatives through library–faculty collaboration. *College & Undergraduate Libraries*, 23(3), 335-342. doi:10.1080/10691316.2016.1206328
- Hess, J. I., Nann, A. J., & Riddle, K. E. (2016). Navigating OER: The library’s role in bringing OER to campus. *The Serials Librarian*, 70(1-4), 128-134. doi: <https://doi.org/10.1080/0361526X.2016.1153326>
- Hoosen, S., Moore, D., & Butcher, N. (2016). *Open Educational Resources (OER) Guide for Students in Post-Secondary and Higher Education*. Retrieved October, 2018 from http://oasis.col.org/bitstream/handle/11599/2093/2016_OER-Guide-for-Students-Post-Sec-HE.pdf?sequence=1
- Jensen, K., & West, Q. (2015). Open educational resources and the higher education environment. A leadership opportunity for libraries. *College & Research Libraries News*, 76(4), 215-218. Retrieved October, 2018 from <http://crln.acrl.org/content/76/4/215.full.pdf+html>
- Kazakoff-Lane, Carmen (2014). *Environmental Scan and Assessment of OERs, MOOCs and Libraries: What Effectiveness and Sustainability Means for Libraries’ Impact on Open Education*. Chicago: Association of College and Research Libraries. Retrieved October, 2018 from <http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/publications/whitepapers/Environmental%20Scan%20and%20Assessment.pdf>
- Koutsileou, S., Kouis, D., & Mitrou, N. (2018). “Kallipos”, the first open academic textbooks initiative during the years of crisis in Greece and its sustainable continuation. *Open Education Global Conference 2018 Proceedings*. Delft, Holland. Retrieved October, 2018 from <http://resolver.tudelft.nl/uuid:bb8a818b-14d3-4903-9c93-c17264140400>
- Miller, R., & Homol, L. (2016.). Building an online curriculum based on OERs: the library's role. *Journal of Library & Information Services in Distance Learning*, 10(3-4), 349-359. doi:10.1080/1533290X.2016.1223957

- Okamoto, K. (2013). Making higher education more affordable, one course reading at a time: academic libraries as key advocates for Open Access textbooks and educational resources. *Public Services Quarterly*, 9(4), 267-283. doi:10.1080/15228959.2013.842397
- Robertson, J. R. (2010). What do academic libraries have to do with Open Educational Resource? Theme: long term sustainability of open education projects. *Open Ed 2010 Proceedings*. Barcelona. doi: <http://hdl.handle.net/10609/4847>
- Sasso, M. D., & Nolfi, D. A. (2007). Librarians as academic leaders: Uniquely qualified for the job. In *ACRL Thirteenth National Conference, Baltimore, MD (March-April, 2007)*. Retrieved October, 2018 from <http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org/acrl/files/content/conferences/confsandpreconfs/national/baltimore/papers/325.pdf>
- Smith, B., & Lee, L. (2016). Librarians and OER: cultivating a community of practice to be more effective advocates. *Journal of Library & Information Services in Distance Learning*, 11(1-2), 106-122. doi:10.1080/1533290X.2016.1226592
- Sutton, S. C., & Chadwell, F. A. (2014). Open Textbooks at Oregon State University: A Case Study of New Opportunities for Academic Libraries and University Presses. *Journal of Librarianship & Scholarly Communication* 2(4), 34-48. doi: 10.7710/2162-3309.1174
- UNESCO (2012). *2012 Paris OER declaration*. Paris: UNESCO. Retrieved October, 2018 from http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/Events/Paris%20OE R%20Declaration_01.pdf
- UNESCO (2017). *Ljubljana OER action plan*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Retrieved October, 2018 from https://en.unesco.org/sites/default/files/ljubljana_oer_action_plan_2017.pdf
- Walz, A. R. (2015). Open and Editable: Exploring Library Engagement in Open Educational Resource Adoption, Adaptation and Authoring. *Online Submission*, 61, 23-31. Retrieved October, 2018 from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED557205.pdf>
- Walz, A. (2017). A Library Viewpoint: Exploring Open Educational Practices. In: Jhangiani, R S and Biswas-Diener, R. (eds.) *Open: The Philosophy and Practices that are Revolutionizing Education and Science*. Pp. 147–162. London: Ubiquity Press. DOI: <https://doi.org/10.5334/bbc.1>
- West, Q., Hofer, A., & Coleman, D. (2018). *Librarians as Open Education Leaders: Responsibilities and Possibilities*. Retrieved October, 2018 from <https://repository.tudelft.nl/islandora/object/uuid:749d9863-896c-42ce-8702-70911f883ed3>
- Κουτσιλέου, Σ. Κ., Αναστασοπούλου, Χ., Χριστάκη, Σ., Κουής, Δ., & Μήτρου, Ν. (2017). Οι Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι του Αποθετηρίου «Κάλλιπος» του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών: οφέλη χρήσης και προοπτικές βιώσιμης ανάπτυξης. 23^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. ΑΠΘ. Ανακτήθηκε από <https://tinyurl.com/yaf1sz25>
- Τριανταφυλλίδης, Μ. (1998). Λεξικό της κοινής νεοελληνικής. Ανακτήθηκε από http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html